

DIMENSIÓ SABADELLENCA DEL CIENTÍFIC UNIVERSAL

JOSEP TORRELLA PINEDA

Nosaltres, els sabadellencs, creiem en tu; hi hem cregut des de fa anys. Amb la teva trajectòria científica exemplar i amb el teu verb càlid, ens has encomanat les teves cabòries; les teves transcendents cabòries. Gràcies a tu, hem conegut la meravellosa, la fantàstica perspectiva de l'Evolució. Gràcies a tu, hem entès millor la immensitat còsmica, en temps i en espai. Gràcies a tu, hem descobert la grandesa de l'Home, que de tan baix com resulta ser el seu origen, més elevat apareix en el seu estadi actual i més clara la previsió del Creador per a un seu destí ascendent enllà d'enllà del temps. Nosaltres et regreiem per totes aquestes coses que ens has fet conèixer [...] i, sobretot, perquè mai, en la teva projecció universalista, mai no has deixat de sentir-te sabadellenc, perquè sempre has obrat en funció de sabadellenc.¹

LA FORMACIÓ DOCENT

Entre els no massa nombrosos conciutadans vivents que vagin ser coetanis de Miquel Crusafont i Pairó, crec poder dir que sóc qui més relació personal va tenir-hi, per raó d'amistat i de participació

¹ Josep TORRELLA PINEDA, del discurs d'ofrena de l'homenatge tributat a Miquel Crusafont i Pairó en ésser-li imposada la Medalla d'Or de la Ciutat (13-2-1971).

FOTOGRAFIA 1. Miquel Crusafont en edat escolar.

FOTOGRAFIA 2. Pati del col·legi dels Maristes al carrer del Jardí el 1915. (Fotografia: *Pequeña Gaceta del Régimen Local*, núm. 76, 1915. AHS).

en ambients culturals. Ja en la nostra vinguda al món es produí una coincidència doble, de temps i d'espai: ell va néixer el 3 d'octubre de 1910 al carrer del Jardí, número 60; jo, el 30 de setembre del mateix any i al mateix carrer, número 25. Ens van dur a un parvulari i, ja més espigadets, al col·legi dels Germans Maristes; situats, ambdós centres, al "nostre" carrer del Jardí.

Fent un esforç per interpretar a nivell d'adult el meu record d'infant, dic que en la seva època escolar, Crusafont era un noi corrent, sense que es distingís dels seus condeixebles, si més no d'una manera ostensible. Era comunicatiu, alegre, dinàmic, i sabia alternar els jocs moguts amb els quiets, amb preferència evident envers el futbol. Complerts deu anys, Crusafont va ser dut als Escolapis

per tal de cursar el batxillerat, com a etapa prèvia indispensable per al seguiment d'una carrera universitària, que aquesta era aleshores la gairebé única motivació d'emprendre la segona ensenyança. El cas de Crusafont no era freqüent; pocs nois sabadellencs seguien estudis superiors (no diguem les noies!), tret dels fills d'universitaris —metges, advocats...— ja que la monoindústria tèxtil local absorbia qui-sap-los fills d'empresari, i a la resta d'adolescents els brindava llocs de treball més o menys distingits i, generalment, ben retribuïts. La família Crusafont-Pairó era de classe mitja. El pare posseïa un taller de fusteria, i la mare, una taula de carn al mercat. En Miquel era fill únic —detall que em sembla important— i el matrimoni hi abocava totes les il·lusions, especialment la de «donar-li» un títol universitari.

ELS CENTRES EXCURSIONISTES

Als setze anys, a punt d'entrar als disset, Crusafont es féu soci del Centre Excursionista Sabadell.² I en les seves sortides a fora, va anar de seguida per feina: recollir minerals i fòssils i iniciar-ne una col·lecció a l'entitat mateixa. La descoberta del jaciment de Can Llobateres assenyalà la seva exacta vocació: la paleontologia.

Al butlletí del CES va publicar el seu primer article: «Recerques geològiques al Papiol», que a la vegada era la seva primera projecció ciutadana. Als 18 anys presidia la secció de Ciències Naturals del Centre i va organitzar-hi un curs de Geologia del qual va pronunciar ell mateix tres lliçons. Als 20 anys escassos, el CES li publica «Catàleg descriptiu dels minerals, roques i fòssils continguts en el Museu del CES», amb pròleg de l'escolapi pare Rimblas.

Més tard, va ser també soci del Centre Excursionista del Vallès –l'entitat degana de l'excursionisme a la localitat–, ja que havia fet amistat amb el seu fundador, i aleshores president, Joan Montllor i Pujal. També col·laborà en les publicacions d'aquell Centre: *Nostra Comarca* i *La Muntanya*. I als 22 anys en va presidir la Secció de Cultura.

EL MUSEU

Si els centres excursionistes van desenvolupar un paper entre els elements precursors del Museu, és coherent que Crusafont prengués part destacada en la gestació d'aquest patrimoni municipal.³

Els primers impulsos ciutadans per a la creació d'un Museu s'havien manifestat ja molts anys abans, el 1886. El 1930 se substituï una Junta de Museus i Excavacions, creada el 1912, per un Patronat, en el qual Crusafont figurava entre personatges molt representatius. Ell tenia 20 anys; era el benjamí de la colla.

L'any immediat, el 1931 –l'abril del qual es proclamà la República–, el dia de la Festa Major

s'inaugurà el Museu: l'actual Museu del carrer de Sant Antoni, aleshores únic. Crusafont va formar ja en la primera junta directiva, amb el càrrec de bibliotecari. I, a més, va figurar a la junta de la Secció d'Història i Arqueologia. (El Museu era dividit en dues seccions; l'altra era d'Arts Plàstiques, embrió del futur Museu d'Art).

ESTABILITAT PROFESSIONAL I FAMILIAR.
PLURALITAT DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA

Crusafont va llicenciar-se en la carrera de Farmàcia l'any 1933. La disciplina no obeïa a una vocació, sinó a un pla pragmàtic d'aconseguir una estabilitat econòmica.⁴ Amb el títol a la butxaca, va ser adquirida la farmàcia del carrer de Colom, davant del Mercat. I En Miquel contragué matrimoni amb Julieta Sabaté, noia d'Amposta, també farmacèutica, que havia conegut a la Facultat. Ella atengué la clientela al taulell de la farmàcia i ell s'especialitzà en anàlisis mèdiques, que relitzava en el laboratori equipat a la rebotiga.

Crusafont era home d'esperit obert, de mentalitat polifacètica i amb una gran voluntat de participació. En aquells anys trenta, previs a la Guerra Civil, va ser soci del Centre Català, entitat catalanista i fogar de cultura, de llarga tradició sabadellenca, dintre de la qual va ser president de la Joventut Catalanista. Més tard va ser membre d'Acció Catalana, col·lectiu ja més compromès políticament, encara que la seva presència en entitats polítiques era més testimonial que activa. Explica el seu fill, per haver-ho oït al pare, que una sola vegada havia pres part en un míting, i encara en un poble de la comarca, i no li van quedar ganes de repetir l'experiència; «...hagueren de fugir corrents de l'apedregada que els acollí.»⁵

També va ser soci de l'Associació Protectora del'Ensenyança Catalana, i va ocupar-hi un càrrec a la junta de la delegació local. I va donar lliçons de català a Ràdio Sabadell.⁶

² Les dades d'aquest apartat són extretes de Joan ALSINA I GIRALT, «Miquel Crusafont i Pairó, excursionista», *Quadern de les Arts i de les Lletres de Sabadell*, monogràfic dedicat a Miquel Crusafont, núm. 38 (1984).

³ Dades extretes de Lluís MAS GOMIS, «Procés històric evolu-

tiu del Museu de Sabadell», Fund. Bosch i Cardellach (2-3-1957).

⁴ Miquel CRUSAFONT I SABATER, «L'entorn familiar d'en Miquel Crusafont i Pairó», *Quadern* citat.

⁵ *Ibid.*

⁶ Arxiu biogràfic de Ricard SIMÓ (Arxiu Municipal).

FOTOGRAFIA 3. Professors de l'Institut-Escola M.B. Cossío, 25-II-1937. D'esquerra a dreta: Carreras, Crusafont, Puigvert, Morales, Casals, Font i Brull (Lluís Casals. AHS).

En el mateix període republicà va formar part de la redacció del *Diari de Sabadell*, on va fer amistat amb Francesc Trabal, Joan Oliver i Joan Montllor i Pujal. En els seus articles, Crusafont tractava, majorment, temes de la seva especialització científica, bé que esporàdicament prestés atenció a temes diversos, com quan va cobrir el meu buit en un breu parèntesi de la meva dedicació a comentaris de cinema.

Una altra projecció ciutadana de Crusafont eren les conferències. Mai no s'hi va negar, prescindint del prestigi o del nivell social de l'entitat que li'n demanava.

LA GUERRA CIVIL. L'INSTITUT ESCOLA

Es produí la fatídica convulsió del juliol de 1936. La desaparició de les congregacions religioses

suposà per a Sabadell la pèrdua de gran part de les institucions d'ensenyament primari i la de l'única dedicada a ensenyament secundari: l'Escola Pia. Salvador Sarrà, regidor de Cultura –àrea que comprenia l'ensenyament– maldà per obtenir que es dotés la ciutat d'un Institut-Escola;⁷ modalitat caracteritzada, entre altres innovacions pedagògiques, per la coeducació, pel rebuig de l'ensenyament memorístic i la recerca d'una relació viva entre professors i alumnes. Llavors no hi havia a Espanya més que cinc centres d'aquesta naturalesa, tots en capital de província. Sarrà aconseguí que es creés a Sabadell l'Institut Escola M.B. Cossío –que va ser instal·lat a l'edifici dels Escolapis–, i que se'n confiés la funció pedagògica a universitaris sabadellencs; un dels quals va ser Miquel Crusafont, amb l'assignatura de Ciències Naturals. No eren profes-

⁷ L'autor de l'estudi era cap del departament municipal de Cultura i Ensenyament, del qual depenia adminis-

trativament l'Institut Escola.

sionals de l'ensenyament, i van exercir amb esperit cívic; gairebé se'n podria dir «d'apostolat laic». Lluís Casals, a qui s'encomanà la direcció del centre, digué, en ocasió del cinquantenari de la Guerra Civil: «...vàrem considerar que no podíem deixar la joventut de Sabadell a mans matusseres i sectàries...».⁸

La guerra s'allargava i eren cridades lleves de veterans. Crusafont hagué d'incorporar-se al final de 1937 i va ser dut a l'Hospital Militar de Giróna, on va fer-se càrrec de les anàlisis mèdiques. Tenia 27 anys. El 1939, entrades les tropes de Franco a Barcelona i a Sabadell, Crusafont tornà a casa sense problemes polítics; de moment.

Perquè va sorgir un imprevist. En una conversa casual amb una noia sabadellenca que havia estat dos mesos i escaig a Madrid, i que, segons ella, a causa d'aquesta absència havia oblidat de parlar en català, Crusafont no es pogué estar de manifestar-li que no ho entenia, encara que, tot i la seva impetuositat, no li ho va censurar ni li'n va fer cap retret que pogués ser interpretat com de tipus xovinista.

Però la noia el va denunciar, i Crusafont va ser detingut, i traslladat de la Comissaria als Jutjats bo i emmanillat.⁹ Se li va fer judici sumaríssim, però el general Kindelan, governador de Barcelona, va fer sobresseir la causa.¹⁰

REPRESA DEL MUSEU. LA CARRERA DE CIÈNCIES NATURALS

El Consistori nomenat pel nou règim, l'any 1939, creà una Junta Tècnica Interina perquè fes funcionar el Museu.¹¹ Aquesta Junta es componia només de quatre membres: Vicenç Renom, Lluís Mas, Joan Vilatobà i Miquel Crusafont. Aquest darrer podria, per l'edat, haver estat fill de qualsevol dels altres tres. Tot i així, va ser nomenat vice-director. Per a la direcció, ho va ser Lluís Mas.

La Junta Tècnica va actuar durant nou anys amb autonomia suficient per a dur a terme una

gran reforma del Museu, com així va fer. L'any 1948 es tornà al sistema de Patronat, i Crusafont hi figurà també, entre els vocals de nomenament directe, i també continuà amb el càrrec de vice-director, però ara encapçalant la Secció de Paleontologia, deslligada de la d'Història i Arqueologia.

La destacada presència de Crusafont —tot i la seva juvenesa— en els organismes dirigits del Museu, ja des dels moviments decisius per a la seva creació, evidencia la credibilitat que ell s'havia guanyat entre les forces vives de la cultura ciutadana. Però no se n'ha d'excloure una innata obstinació impacient en la consecució dels seus propòsits; en aquest cas, que es donés a la seva especialitat científica el relleu i la identitat que ell estava convençut que li corresponia, i que això es fes sense desarrelar-la de l'àmbit ciutadà.

En la postguerra, Crusafont cursà la carrera de Ciències Naturals, que li era molt necessària si volia ser reconegut en el món científic. Se'n llicencià l'any 1950, i a continuació en va fer el doctorat, que obtingué amb premi extraordinari.

L'any 1951 Crusafont aconseguí que la Secció de Paleontologia del Museu de Sabadell fos adscrita al Consejo Superior de Investigaciones Científicas, de Madrid, la qual cosa significava un reconeixement de la Secció com a component autònom del Museu.

ELS CURSETS INTERNACIONALS DE PALEONTOLOGIA

Els contactes del científic sabadellenc amb els seus col·legues estrangers es van ampliar i intensificar de tal manera que Crusafont pensà ja, a partir d'aquell mateix any, en l'organització d'un Curset Internacional que se celebrés a Sabadell.¹² *Aquesta fou una iniciativa personal* —diu Jaume Truyols— *que algú qualificava de temerària o agosarada, i no sense raó tenint en compte la pobra infraestructura amb què comptava el Museu de Sabadell.* I s'hi deu

⁸ Lluís CASALS I GARCIA, «L'institut-Escola M.B. Cosió. Un testimoni» dins *La República i la Guerra Civil. Sabadell 1931-1939*, Ajuntament de Sabadell, 1986.

⁹ La conversa motiu de la delació va ser sostinguda al domicili de l'autor de l'estudi.

¹⁰ Miquel CRUSAFONT I SABATER, article citat.

¹¹ Dades extretes de Lluís MAS GOMIS, treball citat.

¹² Tant la cita com les dades relatives als Cursets Internacionals, són de Jaume TRUYOLS I SANTONJA, «Miquel Crusafont, paleontòleg», *Quadern monogràfic*, núm. 38 (1984).

poder afegir la poca aptesa –si més no, aparent– d'una ciutat industrial i secundària perquè passés a ser pol científic d'abast internacional.

Crusafont posà en joc, com en tantes altres coses, les seves dots de persuasió, i arribà a pidolar personalment ajudes econòmiques, de mil en mil pesetes, als industrials sabadellencs.

Tanmateix el Curset es va fer, l'any 1952. I, vist el bon resultat, se'n va fer un segon el 1954, i un tercer i un quart, els anys 1956 i 1958.

EL FILM DOCUMENTAL «HISTORIA DE UN MUNDO PERDIDO»

Simultàniament als inicis dels Cursets Internacionals es va realitzar el film documental «Historia de un mundo perdido», que va difondre per tot Espanya el Museu de Sabadell i la tasca paleontològica del doctor Crusafont. Ell mateix en va escriure el guió científic i en va dur la direcció, també en l'aspecte científic. Fins i tot en va ser intèrpret, ja que bona part del film simula una visita comentada a la sala de Paleontologia del Museu. La direcció cinematogràfica la va assumir el sabadellenc Ramon Sanahuja, ja experimentat en els estudis de Barcelona, amb el qual, a instàncies de Crusafont mateix, vaig col·laborar en el guió tècnic. El film va ser distingit amb el 2n Premi Nacional de Cinematografia, en l'apartat de curts-metratges.

Es va fer una pre-estrena solemne a Sabadell, en el cinema Rambla, el 8 de febrer de 1952, amb actuacions de l'Orfeo local, Coros y Danzas i altres elements.

LA FUNDACIÓ BOSCH I CARDELLACH

La participació de Crusafont va ser fonamental, es pot dir que decisiva, en la iniciativa i la gestació de l'ens que seria la Fundació Bosch i Cardellach, junt amb Ramon Arquer, Montllor i Pujal, Joan Farell i Ernest Mateu (1942).

Es tractava de crear un organisme selectiu i d'accés restringit, un mica a la imatge dels Centres d'Estudis Locals, però de manera que, en aquell clima de dispersió dels elements intel·lectuals i cívics i de l'homologació ideològica perseguida pel règim, pogués evadir-se tant del control governatiu

com de la tutela del sistema. Havia de ser com una mena de «resistència cultural».

L'alcalde, Josep M. Marcet, va acceptar la idea i se'n va fer responsable. L'ens va néixer l'11 de novembre de 1942, com a «Institución», en dependència exclusiva de l'Alcaldia. Se'n va nomenar president Vicenç Renom, per raons d'edat i de la seva relació amb els dirigents barcelonins de les tasques arqueològiques, però qui conduïa en realitat el cenacle era Crusafont. I l'any 1945 s'aconseguí donar-li personalitat jurídica com a Fundació. Aleshores Crusafont en fou elegit director –càrrec que substituïa el de president per tal de diferenciar-lo del de president del Patronat– i n'exercí durant dotze anys, ja que, en extingir-se el primer període de sis anys, va ser reelegit.

Crusafont assumí la conducció de la FBC com tot un repte personal, i la va sotmetre a un rigor acadèmic –no gaire ben vist per tothom– que li conferia, al cenacle, originalitat i prestigi. Això, sense detriment, per part de Crusafont, de la seva tasca en el Museu; observi's la coincidència dels anys de Cursets Internacionals –tret del darrer– amb els de la direcció de la FBC. I és que, per a Crusafont, una cosa complementava l'altra: en el Museu, sobre una base sabadellenca estenia la seva obra científica al món; a la Fundació, sobre una base científica personal eixamplava el seu sabadellisme a una pluralitat cultural ciutadana. Altrament, cal tenir en compte l'emplaçament de la FBC a l'estatge del Museu –on es va mantenir fins més enllà de la direcció de Crusafont– així com també la simbiosi que es va crear entre totes dues institucions.

Em embla convenient de remarcar que la FBC duia a terme, a banda del seu academicisme un xic tancat, tasques obertament ciutadanes. En els anys en què va estar en mans de Crusafont es poden citar, entre altres, les següents:

a) La reposició i l'assumpció del Servei d'Observacions Meteorològiques, del tot abandonat després de la guerra.

b) La revisió dels canvis introduïts pel nou règim en el nomenclàtor urbà.

c) La defensa de la Casa Duran, sentenciada per un projecte de reformes urbanes. Amb la seva

actitud, la Bosch i Cardellach –encara Institució depenent de l'alcaldia– s'enfrontà per primera vegada, i en solitari, amb el Municipi.

d) L'Exposició Evocativa del Bosc de Can Feu, el qual, encara el 1946, era un tema relliscós.

e) La reivindicació de Miquel Carreras, mort en circumstàncies rares en el front republicà i, doncs, tema políticament tabú.

f) La participació de la seva Secció de Ciències Urbanístiques en el Pla General d'Ordenació, durant dotze anys de gestació complicada.

Tot admetent que aquestes activitats eren alienes al camp científic de Crusafont i que, per tant, la seva iniciativa i el seu desenvolupament puntual s'han d'atribuir a d'altres elements de l'entitat, no es pot eludir que ell era el responsable màxim de l'entitat i les assumia, les orientava i les vetllava; demostració patent del seu sabadellisme, alhora que del seu eclecticisme. (No essent-ne ja director, Crusafont va representar la FBC, junt amb l'artista Vila Arrufat, en el sonat col·loqui que organitzà Agrupacions Narcís Giralt, l'any 1957, a l'entorn del tema de la Casa Duran).

Relacionada amb la direcció de la FBC, hi ha una imatge gràfica –tot un símbol, jo diria– que marca Crusafont, als seus 40 anys, com a prohoms sabadellenc. És la d'ell, vestit d'impecable jaqué, passejant la bandera de la ciutat per les seves vies més cèntriques, en la processó en honor de Sant Feliu, el dia de la Festa Major. Va ser una deferència de l'Alcaldia a la FBC. Tot un contrast amb la imatge del pas de Crusafont per la Rambla, deu anys abans, emmanillat.

LA FACETA LITERÀRIA

A part de la seva passió fonamental, la científica, Crusafont va dedicar atenció, en la mesura que li va ser possible, a dues passions artístiques: la literatura i la música.

Fins a la Guerra Civil, Crusafont havia llegit literatura, bé que sense apassionar-s'hi. El seu autor preferit era Prudenci Bertrana, de l'obra del qual el

seduïa el paisatgisme, l'aspror, el barroquisme del lèxic. Vaig ser responsable de la intensificació de les seves inquietuds literàries, en el nostre comú sojorn a l'Hospital Militar de Girona, durant part de la Guerra Civil. Fins i tot es va sentir mogut a provar les seves aptituds com a escriptor. Tots dos vam enviar alguns treballs literaris al setmanari *Meridià*, que es feia a Barcelona i que era continuador del catalanisme intel·lectualitzant del prestigiós *Mirador* d'abans de la guerra. I ens els van publicar.

Després, a la FBC, algunes de les allocucions que Crusafont llegia en les sessions d'obertura de curs, eren breus assajos literaris, com ho reflecteixen els títols: «Perennitat del somni», «De la pública intimitat»... L'any 1963, no essent ja director, va ser atorgat el Premi Pere Martí Peydró, que cada any la Fundació convocava, al seu treball *A contracor del temps*, descripcions i vivències relatives a la Vall d'Aran, que va ser publicat posteriorment amb pròleg de Joan Oliver i amb il·lustracions de la filla, Anna M. Crusafont.

Crusafont escrivia amb una facilitat extraordinària. No necessitava rellegir els seus treballs i, si els rellegia, a penes hi feia correccions; en sóc testimoni. I no és pas que tingués un estil planer, sinó al contrari; els seus escrits eren complexos de contingut i d'expressió lingüística, i molt rics de lèxic. I fins i tot en els escrits de tema científic, s'hi manifesta la plenitud del seu estil literari. Com, d'altra banda, la seva torrencial correspondència científica acredita la fluïdesa del seu pensament.

L'ASSOCIACIÓ DE CULTURA MUSICAL

La música va ser una altra de les inquietuds artístiques de Crusafont, si bé madurà un xic més tard que la literatura. Fins després de la guerra no havia passat de musicòfil ocasional i no gaire exigent. En la postguerra s'hi endinsà, començant per una etapa beethoveniana –de la qual vaig ser partícip– seduït especialment per les Sonates. Més tard decantà la seva preferència envers Schumann.

La música el va unir molt al matrimoni Costa-Fernàndez. Manuel Costa ha explicat¹³ els

¹³ Manuel COSTA DOMÈNECH, «Miquel Crusafont i la

música», *Ibid.*

FOTOGRAFIA 4. *L'Institut de Paleontologia en construcció, el 1968.*

esforços duts a terme pels dos matrimonis per crear a Sabadell una Associació de Cultura Musical que reprengués dignament la tasca de l'Associació de Música, anterior a la guerra. L'octubre de 1943 se'n va fer el primer concert, a càrrec d'Àlícia de Larrocha, en el Cercle Sabadellès. I es va continuar fent concerts mensuals durant una vintena de cursos.

La nova entitat no va arribar a obtenir l'aprovació governativa dels Estatuts. L'informe que va emetre la policia respecte a les persones que eren proposades per a la junta directiva, deia, referint-se a Crusafont: «*Conocido catalanista, afiliado al llamado Centro Catalán y a otras entidades de esta índole*». Però se'n va poder prescindir, gràcies, segurament, a actuar en el si del Cercle Sabadellès, entitat no gens suspecta.

L'INSTITUT PROVINCIAL DE PALEONTOLOGIA

Vista en perspectiva, es deu poder considerar que la tasca científica de Crusafont culminà amb l'obtenció d'un centre d'estudis dedicat específicament a la seva branca, amb museu comprès. Es tracta de l'Institut Provincial de Paleontologia, creat per la Diputació de Barcelona, amb seu a Sabadell, i inaugurat el 9 de novembre de 1969, malgrat que Crusafont ja hi treballava des de, pràcticament, tot el 1968, encara amb l'edifici per acabar. Va ser el final feliç d'un dilatat procés d'il·lusions, projectes, gestions, superació de dificultats, insistències; procés que va durar dotze anys –des de 1957– i que Josep V. Santafè descriu amb detall.¹⁴

I també l'Institut pot significar la culminació del sabadellisme que és tan consubstancial amb el doctor Crusafont. Perquè la cursa d'obstacles perseguia una doble meta: l'obtenció de l'Institut, que ja en si mateix podia semblar poc justificat, i, encara, el seu emplaçament, precisament a Sabadell. Pel que fa a aquest segon punt, calia vèncer, a més, la mentalitat poc o molt centralista de les administracions, especialment suspicaces en règims totalitaris.

Tot plegat només podia fer-se realitat gràcies a una tenacitat indefallent, pastada de tossuderia i d'impaciència. Cal pensar què significa, per a Sabadell, tenir a la ciutat un Institut –l'únic al país– d'una ciència minoritària, i més aviat especulativa, com la Paleontologia. I, encara més, per al Sabadell de fa vint-i-tres anys.

Ben merescudament, des de l'octubre de 1983, dos mesos després del traspàs de Crusafont, l'Institut porta el seu nom: «Institut de Paleontologia Miquel Crusafont i Pairó».

LA MEDALLA D'OR DE LA CIUTAT

Ben poc més d'un any després de ser inaugurat l'Institut de Paleontologia, l'Ajuntament atorgà a Crusafont la Medalla d'Or de la Ciutat. Abans, la Caixa de Sabadell l'havia distingit amb el Premi Ciutadania, que concedia cada any, i la Fundació Bosch i Cardellach l'havia nomenat Membre Honorari.

L'Ajuntament va confiar el protocol de la Medalla a la Fundació Bosch i Cardellach, la qual aconseguí la participació d'una cinquantena d'institucions i entitats, des del Banc de Sabadell fins al Vespa Club, en l'ofrena d'una placa d'or i d'argent.

La imposició de la Medalla es va fer a l'auditori de l'Institut de Paleontologia, amb discurs del Dr. Jaume Truyols, deixeble i col·laborador de l'homenatjat. A continuació se celebrà un sopar en el solemne saló d'actes de la Caixa.

Tot just feia quatre mesos del meu accés a la direcció de la FBC, on vaig compartir quantitat de tasques amb Crusafont, al llarg d'una trentena d'anys. Ell era qui m'havia proposat com a membre i qui havia llegit el parlament reglamentari de contesta al meu també reglamentari treball d'ingrés. Tots els anys en què ell va ser director de l'entitat, jo en vaig ser secretari. I en aquell sopar del 13 de febrer de 1971, vaig tenir l'honor, i el goig, de pronunciar el discurs d'ofrena, en nom dels 49 col·lectius adherits.

¹⁴ Josep V. SANTAFÈ I LLOPIS, «Gestació de l'Institut de Paleontologia», *Ibid.*